

Biblioterapia – Formovanie osobnosti dieťaťa zážitkovým čítaním

Skúsenosti z projektu Knižnice P.O.Hviezdoslava v Prešove (2008)

Názov projektu: Biblioterapia – zážitkovým čítaním proti násiliu, realizované prostredníctvom Nadácie pre deti Slovenska - Hodina deťom.

Projekt bol zameraný na literárne aktivity smerujúce ku komunikácii s deťmi. Cieľom projektu bolo nasmerovať deti tak, aby dokázali:

- rozlíšiť životné hodnoty svoje aj svojich rovesníkov
- nahlas rozprávať o svojich pocitoch aj problémoch
- aby si všímali vzájomné prejavy netolerancie a vedeli na ne empaticky reagovať

Projekt bol rozdelený na 3 fázy, prebehol počas celého školského roka.

1. Literárne hodiny
2. Workshop pre učiteľov
3. Detský 5 – dňový tábor

Literárne hodiny

Literárne hodiny boli zamerané výhradne na zážitkové čítanie z textov, ktoré sa venovali téme šikanovania a vzťahov medzi deťmi. Pracovala som s vybranou triedou detí – išlo o piatakov, ktorí mali v škole povest' najhoršej triedy. Po dohode s triednou učiteľkou – slovenčinárkou som literárne hodiny robila namiesto hodín literatúry pravidelne raz za dva týždne. Počas prvých hodín, sedávala pani učiteľka pri nás, neskôr nás nechala samých, čo bolo kvôli deťom lepšie – síce sa mi ťažko udržiavala pozornosť, ale na druhej strane boli deti otvorenejšie a viac so mnou bez zábran komunikovali. Nemali pritom pocit možného postihu v prípade vulgárneho alebo škaredého vyjadrovania.

Zážitkové čítania sme robili s nasledujúcich textov:

Bodnárová, Jana: Psy (Poletíme za dúhou, Perfekt, Bratislava, 2005)

Škripková, Iveta: Nebojsaňa (Poletíme za dúhou, Perfekt, Bratislava, 2005)

Brat, Roman: Môj anjel sa vie biť (Mladé letá, Bratislava, 2007)

Jana Bodnárová: Psy

Cieľ:

- zvýšiť mieru empatie detí voči hendikepovaným osobám
- pomenovanie pocitov pri vcítení sa do pozície prenasledovaného zvieráťa
- presné pomenovanie pocitov pri stretnutí sa s neznámym zvierateľom (v tomto prípade psom)

Prostriedky:

Cvičenie 1: nácvik bežných denných činností bez použitia preferovanej ruky: napr. zaväzovanie šnúrok, odkladanie učebníc do tašky, výber vecí z peračníka a pod.

Cvičenie 2: rozdelenie detí na dve skupiny, jedna určená ako slabšia – hendikepovaná, druhá ako silnejšia. Silnejšia adresuje slabšej posmešky, slabšia reaguje opisom pocitov. Potom výmena. Keďže sa medzi deťmi strhla hádka, urobili sme ďalšie cvičenie.

Cvičenie 3: rozbor hádky vo forme osnovy od príčin jej vzniku (všeobecne) až po jej ukončenie.

Úloha pre deti: dramatizácia hádky vo dvojiciach.

Dôsledok: veľký počet používania vulgarizmov, z čoho vyplynulo ďalšie cvičenie.

Cvičenie 4: Téma inteligentné nadávky.

Úloha pre deti: vymyslieť originálne inteligentné nadávky, ktoré nepôsobia vulgárne, ale spĺňajú svoju funkciu v hádke (najzaujímavejšie: Ty chlpatá nosná dierka, Ty jednostrunová gitara)

(Uvedené cvičenia sme robili na viacerých hodinách postupne)

Iveta Škripková: Nebojsaňa

Téma literárnych hodín: Boj so strachom, prvý dojem a klamlivé vysvetlenia

Prostriedky:

Cvičenie 1: hra s menami

- a) deti si vyberajú meno, ako by sa volali, keby si mali meno určiť sami.
- b) vyberajú si – určujú meno podľa svojho charakteru
- c) vymýšľajú si prezývku, ktorá sa s menom rýmuje

Cvičenie 2: nie je všetko tak, ako sa zdá

Popis situácie a úsudok

- a) bez poznania okolností
- b) po zoznámení sa s okolnosťami

Cvičenie 3: ako bojovať so strachom

- a) ako sa vyhnúť stretnutiu s niekým nepríjemným
- b) ako sa postaviť zoči voči stretnutiu s niekým nepríjemným

Vymýšľajú deti, lektor ich smeruje k riešeniu – úsmev, empatia

Roman Brat: Môj anjel sa vie biť

Téma literárnych hodín: Empatia – vysvetlenie pojmu a zážitok, sebadôvera a komunikácia

Cvičenie 1: Hra s imaginárnou mačkou. „Mačka“ sa podávala z rúk do rúk, každý sa k nej mal správať, ako uznal za vhodné. Druhé kolo: sused susedovi robil presne to, čo predtým on robil mačke (ten, kto ju pohladkal, bol pohladkaný, ten kto ju udrel, bol „udretý“). Zo správania detí vyplynulo ďalšie cvičenie:

Cvičenie 2: Pohľad mačky na zaobchádzanie v konkrétnych rukách – literárna úloha na pár riadkov. Aktívna komunikácia s deťmi na tému násilie na zvieratách aj na ľuďoch.

Cvičenie 3: komunikácia dospelí versus deti – kedy si nerozumieme. Aký je rozdiel v jazyku detí a dospelých. Čo znamená pojem „vzduch čistý“, aktívne riešenie zápletky so slzotvorným plynom.

Cvičenie 4: Sebadôvera – ako si veríme. Porovnávanie sebadôvery detí pred a po cvičení. Čo sa mi páči na mojom spolužiakovi. Riešenia, ako získať sebadôveru.

Pri literárnych hodinách bola veľmi dôležitá improvizácia, ku ktorej dochádzalo v situáciách, kedy sa komunikácia detí odklonila od pôvodného zámeru do takej oblasti, ktorú bolo potrebné vysvetľovať a riešiť.

Workshop pre učiteľov: Ako na zážitkové čítanie

Cieľová skupina: učitelia – slovenčinári

Teoretická časť:

Mgr. Timotea Vráblová PhD. – vysvetlenie pojmov zážitkové – tvorivé čítanie

Gabriela Futová – ukážka zážitkového čítania z knihy M. Ďuríčkovej Danka a Janka

Praktickou časťou bola príprava zážitkových čítaní z kníh pre deti účastníkmi workshopu. Vytvorené návrhy zážitkových čítaní sme spoločne metodicky upravovali tak, aby boli realizovateľné. Výstupom je Zborník zážitkových čítaní uverejnený na Infolibe.

(http://www.infolib.sk/index/open_file.php?file=detskekniznice/zbornik_zazitkove_citanie.pdf)

5 – dňový tábor v rekreačnej oblasti Domaša – Dobrá

Účastníkmi tábora boli deti, s ktorými boli robené literárne hodiny. Tábor mal presne rozdelené zameranie na:

- zážitkové čítania
- tvorivé dielne
- ekologickú výchovu

Ekologická výchova

Prebiehala zábavnou a príťažlivou formou prostredníctvom hier a rôznych praktických činností. Vytváraním vzťahu k svojmu životnému prostrediu sme deti smerovali k vytváraniu a vylepšovaniu vzťahov medzi nimi, keďže mnohé hry boli tvorené na princípe potravinového reťazca, kde jedna zložka je závislá od druhej.

Zážitkové čítania

Kniha Romana Brata Môj anjel sa vie biť

Opäť sme riešili témy ako šikanovanie, komunikácia v rodine, spôsoby riešenia konfliktov a problémov doma aj medzi vrstovníkmi.

Tvorivé dielne

Vytváraním vzťahu ku kreatívnej činnosti sme v deťoch prebúdzali vzťah k pekným veciam, k umeniu a celkovo k všetkému, čo vytvorili oni sami, ale aj iní, čo je dobrá forma prevencie proti vandalstvu.

Bonus

Bonusom navyše bolo stretnutie detí so spisovateľkou a lekárkou Mudr. Ruženou Anďalovou, ktorá s deťmi nacvičovala poskytovanie prvej pomoci, čím smerovala k tomu, aby deti, v prípade núdze, neboli len pasívnymi pozorovateľmi, ale aktívnymi pomocníkmi pri prvej pomoci, čo je tiež prejavom ľudskej spoluúčasti.

Deti sme počas trvania tábora viedli k tomu, aby si písali podrobné denníky. Do denníkov si zaznamenávali dojmy a pocity zo všetkých aktivít, ako aj nápady a udalosti, ktoré sa stali, a ktoré ich nejakým spôsobom oslovili. Deti mali samozrejme aj voľný čas, ktorý využívali veľmi aktívne – kúpali sa, hrali loptové hry, športovali. Každý večer sme spoločne zhodnotili deň, pretože deti mali možnosť získavať dobré aj zlé body. Na záver tábora boli všetky deti podľa „zásluh“ odmenené.

Záver, ktorý vyplynul z realizácie projektu:

Deťom chýba komunikácia s dospelými. Knižnica má možnosť komunikovať s deťmi prostredníctvom literatúry a zážitkových aktivít a hlavne osobným prístupom.

Plusom literárnych hodín je:

- otváranie tém, o ktorých deti samé od seba možno nezačnú rozprávať
- zmena pohľadu dieťaťa na život, samostatné uvažovanie
- podpora čitateľskej gramotnosti

Mínusom literárnych hodín je:

- potrebná je pravidelná komunitná práca, čo je náročné na čas aj prípravu
- výsledok práce nevidno hneď

Z toho vyplýva, že biblioterapia má v knižnici miesto. Nevyhnutné sú však špeciálne školenia knihovníkov, aby sa biblioterapii dokázali venovať aspoň poloprofesionálne, ako aj vyhradený čas a priestor, aby sa táto činnosť nevykonávala iba sporadicky. Určite vítaná by bola spolupráca s psychológmi a terapeutmi.

Počas projektu sme pracovali so skupinou detí, ktoré mali v tom čase v škole označenie „najhorší“. V priamej komunikácii deti veľmi múdro reagovali na rôzne literárne situácie, dokonca sa rozhovrili o vlastných zážitkoch. Otvárali sa natoľko, že s nimi bola radosť rozprávať. Zaznamenali sme už aj priznanie, že problémy s násilím niektorí prežili na vlastnej koži, ale z rôznych dôvodov sa o tom neodvážili rozprávať doma. Zážitkové stretnutia veľmi výraznou mierou pomáhali pri regulácii ich správania, takže v tábore sme s deťmi mali len minimálne problémy.

Gabriela Futová
Slovenská národná knižnica
skúsenosti z projektu Knižnice P.O.Hviezdoslava
v Prešove